נספח א'

הכנסת העשרים ושלוש

הצעת חוק יסוד: משאל עם (תיקון – ביטול החוק)

ביטול החוק 1. חוק-יסוד: משאל עם – בטל.

דברי הסבר

ההצעה הנ"ל מבקשת לבטל את *חוק יסוד: משאל עם* שהכנסת כוננה בשנת 2014. חוק היסוד קובע כי יש לאשר במשאל עם – או ברוב של 80 ח"כים - כל הסכם או החלטה ממשלתית שלפיהם המשפט, השיפוט והמינהל של מדינת ישראל לא יחולו עוד על שטח שהם חלים בו. מטרתם הייתה לפגוע באפשרות הפוליטית לגבש רוב מקרב חברי הכנסת בעד הסכם שלום עם שכנותינו אשר יכלול ויתור על שטחים שסופחו לישראל.

בשיח הפוליטי בישראל ובעולם, ניתן לפעמים לשמוע תפיסה כי משאל עם הוא יישום אידיאלי של השיטה הדמוקרטית: מתן אפשרות בידי האזרחים לבחור בנושאים השונים הנמצאים על סדר היום. עם זאת, בפועל מנגנון זה יכול להתקיים בדרכים רבות ולהעלות קשיים למשטר הדמוקרטי ולמערכת האיזונים והבלמים בו.

אך בהסדר הישראלי בנושא, שבא לידי ביטוי ב*חוק יסוד: משאל עם*, ניתן לזהות מספר בעיות משמעותיות ברמה המשטרית-חוקתית. ראשית, שלילת סמכות קבלת ההחלטה בעניין מדיני שכזה מהפרלמנט מביא להחלשה משמעותית נוספת של כוחה של כנסת ישראל. שנית, פעמים רבות משאל עם משמש כדרך עוקפת-פרלמנט על ידי הרשות המבצעת. חשוב לציין כי במרבית המדינות בהן יש מנגנון של משאל עם יש לפרלמנט מעמד חוקתי יציב. לא רק זאת, במסגרת פרוצדורת משאל העם הפרלמנט שותף הן בניסוח השאלה והן ביישום החלטת הציבור בפועל. שלישית, חוק היסוד הקיים אינו כולל מנגנון קבוע, מאוזן וציבורי בו יתקבלו ההחלטות בנוגע לנושאים עליהם יהיה משאל עם או על האופן בו יתקיים משאל כזה בפועל. יתרה מזו, הוא עוצב באופן אשר פועל רק בכיוון פוליטי אחד של מסירת שטחים הנמצאים בריבונות ישראלית, ולא עוסק כלל במנגנון לשאלה דומה אך הפוכה – מצב בו מבקשים לספח עוד שטחים לריבונות ישראלית.

נוסף על הקושי החוקתי-משטרי שפורט לעיל, ישנו גם קושי חוקתי-מהותי כבד בחוק היסוד שכן במסגרתו, עשוי להתקיים משאל עם על עתיד שטחים שישראל סיפחה לאחר 1967 ללא מתן אפשרות לתושבי אותה טריטוריה להצביע. סוגיה זו מקבלת חשיבות במיוחד בירושלים המזרחית, שסופחה לישראל, ושבה לתושבים הפלסטינים הוענקה מעמד תושב בלבד. זאת, לאור ההוראה בחוק היסוד שמיפוי הזכאים להצביע במשאל יהיה על בסיס ספר הבוחרים בבחירות הכלליות בה אין לתושבי קבע אפשרות

להשתתף.

לאור הקשיים המשטריים והמהותיים הללו מוצע בהצעת חוק לבטל את חוק היסוד.